

wij men zich van den toestand en het stand-
punt der Oud-Elzers in vele landen een
verkeerde voorstelling maakt. Men heeft van ons
dikwijls een verkeerd denkbeeld verkregen, omdat
men ons beoordeelde naar de uitingen van een
kleine naar tumorige groep van politici, die bij
het uitbreken van den oorlog zich oomwonden
aan Franse zijde plaatste. Hij die anders dacht,
zweeg maar al te dikwijls. Maar nu dringt het
geweten allen tot spreken, die luttel zoeken in
een blijven behooren bij het Duitse rijk. Als
oud Elzers, als redacteuren der drie Gods-
dienstige bladen van ons land, die het grootste
deel van ons Evangelisch Kerkvolk vertegen-
woordigen, hebben wij ons vereenigd in de
volgende verklaring:

„Dr. Ricklin, voorzitter van de Tweede Kamer
van onzen Landdag, die volgens direct, gelijk
en geheim kiesrecht verkozen werd, sprak bij
de laatste zitting: „Ik houd dit voor mijn plicht,
te verklaren dat het Elzass-Lotharingische volk
de gedachte, dat om zynentwil het ontzettend
bloedvergieten wordt voortgezet, met alle be-
stendheid verwerpt, en niet anders verlangt dan
om, met het Duitse rijk onoverbreukelijk ver-
bonden, zijn toekomst uit het oogpunt van de
cultuur, van het sociale leven en van het staats-
recht, met handhaving van zijn eigenaardigheid,
te verzekeren.”

Frankrijk. Het anti-clericalisme
gebreideeld.

De oorlog heeft in Frankrijk althans dit goede
gewerkt, dat de kreet „het clericalisme dat is
de vijand“ niet meer vernomen wordt. Hoe zijn
de Roomschegezinden in Frankrijk op allerlei
manieren tegengewerkt, achteruitgezet! De wet
van scheiding van kerk en staat maakte de
kerkgebouwen tot staats-eigendom, en het gevolg
was, dat zelfs pronkstukken uit het oogpunt
van architectonische kunst in verval geraakten.
De wet laat niet toe aan de kerk een legaat te
vermaken. De wet dreef de geestelijke klooster-
orden het land uit. De wet gedooft niet, dat in
hospitaal Roomsche liefdeszusters als ver-
pleegsters dienst doen. Den geestelijken broeder-
schappen die het Franse volk onderwezen,
moest dit werk uit de handen genomen worden.
Alles moest gedaan worden door leken, leken-
verpleegsters, leken-onderwijzers. Anti-clericaal
waren socialisten, radicalen, liberalen van
allerlei gading. Maar de oorlog kwam en onge-
veer 25000 Roomsche priesters werden in het
leger ingelijfd — in Frankrijk zijn ook geest-
lijken en predikanten dienstplichtig. De anti-
clericalische regering stelde drie-honderd aalmoe-
zeniers met drie strepen aan. Ook heeft elke
regimentskommandant de bevoegdheid in elk
batalion een priester-soldaat het recht te geven tot
kerkelijke dienst, dus dienst te doen als hulp-
aalmoezenier. Hieruit blijkt dat de regering,
nu zij alle burgers noodig heeft tot verdediging
van het land, haar anti-clericalisme voor een
tijd op non-activiteit heeft gesteld. Reeds sneu-
velen een aantal Roomsche priesters; alleen
in Champagne vielen er gedurende de maand
September 1915 156, terwijl voor Verdun, in
1916, 206 Roomsche geestelijken sneuvelen.
Er dienen drie-honderd en veertig predikanten
in het Franse leger, hetzij als officieren of als
soldaten, terwijl er 68 Protestantische aalmoe-
zeniers zijn aangesteld. Een Frans schrijver
Maurice Barrès schreef in zijn werk over „Les
diverses familles spirituelles de la France“:
„Trachten we de schoone, die diepe nuances
te vatten, die het hooge geestelijke leven der
protestanten in den oorlog kenmerkten. Onder
de Katholieke priesters ontvianden het gevoel
van het bovennatuurlijke met buitengewone, zicht-
bare invloeden. Hier (de Protestantische pre-
dikanten zijn bedoeld) komen wij onder geest-
lijken, die ernstiger zijn, vromer, meer een voor-
beeld dan het gemeen der menschen en wier
doel morele verheffing is.“ En dan weet hij
te verhalen van Dr. Nick, gekwetst, een soort
van blonden, blauwogenigen reus, een en al toe-
wijding, een Christen-socialist, verwant aan de
Roomsche redacteuren van den „Sillon“, een
orgaan, dat wij reeds vroeger hebben besproken.
Dezelfde schrijver verhaalt van een socialistisch
onderwijzer, die onder de wapenen geroepen
werd en daarna verklaarde, dat hij voortaan niet
alleen recht wilde zoeken voor den werkmans,
maar voor elken mensch. „Er is kapitalistisch
onrecht, waarom zou er geen werkmans onrecht
zijn“, verklaarde hij.

Volgens Barrès zijn Roomschen en Pro-
testanten aan geheel Frankrijk dierbaar geworden.
„Zij zijn met elkaar verzoend; zij werden niet
geassimileerd, er had ook geen dooreenmenging
(confusion) plaats, want in den tuin der aarde
zijn verschillende bloemen noodig“, aldus Barrès.
„Deze tijd van ellende“, zoo vervolgt hij, „zal
als een ideaal blijven voor hen, die hem in
hun jeugd hebben doorgelief. Hij overdekt hen
met een glorie, die hen zal kenmerken tot hun
laatsten snik en die in hen herinneringen zal
levendig houden, die sterker zullen zijn dan al
onze twisten.“

Wie zou niet hopen dat deze gezindheid zal
voortduren, wanneer straks, mocht het spoedig
zijn, de oorlog geëindigd is? Laat ons echter
niet vergeten, dat er geschieden staat, dat er
vijandschap gezet is tusschen het zaad der vrouw,
dat is Christus, en allen die in Hem gelooven,
en het zaad der slang.

WINCKEL.

Gerelieerde Gezondheid

Gerelieerde Kerken.

BEROEPE: Koulum, F. G. Petersen, te Veen-
dam. — Terwip, „Graveland, Sirobos en
Knipke, Dr. H. W. Smit, prop. te Ierske. — Stad
a/h: Hartingvliet, A. Voogel, te Puttershoek. —
Med n (Sumatra), Dr. W. G. Harrenstein, te Noord-
Scharwoude. — De Krim (Ov.), J. Sybesma, te
Zierikzee. — Gieszen-Olderkamp — Gieszen-Nieuwekerk,
G. R. Kuiper, te Alblasserdam.

AANGENOMEN: Kapelle-Blesdijl, A. Scheele,
te Veen. — Drogenham (A), Th. A. Bergsma, te
2e Exloermond.

BEDANKT: Onstwedde (Gron.), H. Lanning, te
Dwingelo (Dr.). — Gameren, J. L. Jaspers, te
Beekbergen. — Waarder, Joh. S. Langen, te Gouda.
— Den Ham (Ov.), H. Hommelen, te Breda.
— Vrijhoeven en „Grevelduin-Capelle, F. Smaal Pan,
te Colijnsplaat.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPE: Sappemere en Oostzaan, A. H. We-
ders Betink, te Oosthuizen. — Kampen, Dr. J. D.
de Lind van Wijngeaarden, te Feijenoord. — Oost-
dijk, W. Ewald, te Aalburg c.a. — Haarlo
(toez.), W. Banning, cand. te Soest. — Benschop,
Anth. C. Enkel, te Jaarsveld. — Bodegraven, B.
Batelaan, te De Bilt (U.).

Advertentiën.

Heden overleed, na een langdurig gedul-
dig gedragen lijden onze geliefde Moeder,
Behuwd- en Grootmoeder
Mejuffrouw JOZINA DE MAKER,
weduwe van den Heer

LEAAR JOHANNES VAN BORTEL,
in den onderdom van bijna 67 jaren.
Dat zij nu juist voor den troon des
Lams is ons een onuitsprekelijke troost.
F. L. VAN BORTEL,
P. J. VAN BORTEL,
A. E. VAN BORTEL — WERKMAN
en Kinderen.
J. L. VAN BORTEL.
Schoondijk, 22 September 1917.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Keizersgracht
No. 166,
AMSTERDAM.

Aangeboden:
STATENBIJBEL.

Zeer groot formaat in uitnemenden toestand.
Uitgave: JOHAN ELZEVIER 1663. Brieven
onder lett. M. aan de Administratie de Heraut.

GANZEVOORT'S
Orgelhandel
Diezerstraat 116, Zwolle.

Zeer groote keuze. Vraagt s. v. p. ons
Standard Orgel.
Hooflijke muziek. — Prachtige kasten.

Bij N. ROT, Apeldoorn, is verschenen
en verkrijgbaar door elken soliden boekhandel:

**DAT NIEMAND U OP
EENIGERLEI WIJZE MISLEIDE!**

Een woord voor onzen tijd,
naar aanleiding wat door Dr. A. KUYPER in
De Heraut van 3 juni 1917 is geschreven,
DOOR

D. ROT.
Prijs 10 o/s.; 25 ex. voor f 2.—

V. C. L.

Bij den uitgever J. H. KOK te
KAMPEN verscheen heden, en werd
aan de Leden van de Vereeniging tot
bevordering van Christelijke Lectuur
gratis verzonden:

LUTHER
HERINNERINGEN BIJ HET
VIERTDE EEUWFEEST DER
KERKHERVORMING — DOOR
H. A. VAN DER MAST
Prijs f 1.20 — Gebonden f 1.70

**TROOSTWOORDEN
EN RAADGEVINGEN
UIT DE ERVARING**

UIT HET DAGBOEK
EENS BEDROEFDEN
Prijs f 0.40 — Gebonden f 0.65

Wie thans lid wordt, ont-
vangt dit jaar vier boeken, een
waarde vertegenwoordigend van
f 5.40 terwijl bovendien nog uit
den catalogus der Vereeniging voor
f 5.— gratis aan boeken mag uit-
geleend worden. Men ontvangt
alzo voor een waarde van f 10.40
waarvoor men, door lid te worden,
slechts f 5.50 b hoeft te betalen.
Geen betere weg om voor weinig
geld een schat van boeken te
bekomen.

Op aanvraag wordt het
prospectus gratis toegezonden.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributies:

door den heer J. Bos uit Coevorden en Dalen
f 14; door den heer C. Vischer Jan. uit
Koeke f 5; uit Meppel f 248.50, uit Nije-
veen f 8; uit Ruinerwold f 3, samen f 264.50;
door het Local comité Rotterdam afrekening
over 1916 f 43.75; door den heer J. H. A. A.
Dragt te Bolnes uit Bolnes f 26.50, uit Slikker-
veer f 11.50; uit Ridderkerk f 11.60, samen
f 49.60.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):
van de Gereformeerde Kerk te Krallingen
f 48.50, te Berkel f 15.40, te Wezep f 10.60,
te Ede f 32.50, te Nijmegen f 14.41½, te Arnhem
f 78.17.

Voor de Medische Faculteit:
(contributies) door den heer C. Vis-
cher Jan. uit Koeke f 1, uit Meppel f 7.50,
uit Nijveen f 1, uit Ruinerwold f 12, samen
f 21.50; door den heer J. H. A. A. Dragt te
Bolnes uit Bolnes f 5, uit Ridderkerk f 1.50,
samen f 6.50.

Voor het Studenten Studiefonds:
aan deposito ontvangen: door den heer S.
Attema te Schettens van L. B. f 1.50, van
Wed. G. D. f 1, J. B. J. f 2, R. W. f 1.50,
G. J. f 1, K. R. f 1, D. S. f 2, J. B. J. f 5,
samen f 15.

H. W. VAN MARLE Jr., Penningmeester.
Amsterdam, Keizersgracht 162.

SIMOONS & Co.,

Commissionairs in Effecten.

Damrak 65, Amsterdam.

Het Kantoor wordt 29 September a.s.
verplaatst naar Gravenstraat 4,
1e Verd., Kamer 1, 2 en 3.

Mr. GROSHEIDE
ACCOUNTANT
(INSTITUUTSLID)
AMSTERDAM
(SINGEL 303, T. 1233 N.)

Uitgave van J. B. Wolters

Groningen,
Den Haag.

Tekst en Uitleg.

Practische verklaring van
het Nieuwe Testament,

door

Prof. Dr. A. VAN VELDHIJZEN.

Met medewerking van Prof. Dr. J. A. C.

VAN LEEUWEN, Prof. Dr. H. M. VAN NES,

Prof. Dr. J. W. PONT, Drs. J. WILLEMZE en

Prof. Dr. J. DE ZWAAN.

Compleet in 10 deelen.

Prijs, gebonden per deel f 1.90.

Bij inkoop per deel f 1.50.

Zoo juist verschenen:

**HET EVANGELIE
VAN LUCAS**

door Dr. J. DE ZWAAN,

Hoogleraar aan de Rijks-Universiteit
te Groningen.

Vroeger verscheen:

HET EVANGELIE VAN MARKUS

door Dr. A. VAN VELDHIJZEN,

Hoogleraar vanwege de Ned. Herv. Kerk
aan de Rijks-Universiteit te Groningen.

HET EVANGELIE VAN MATTHEUS

door Dr. J. A. C. VAN LEEUWEN,

Hoogl. aan de Rijks-Universiteit Utrecht.

**PAULUS EN ZIJN BRIEF AAN DE
ROMEINEN**

door Dr. A. VAN VELDHIJZEN.

Uitgave van J. B. Wolters

Groningen,
Den Haag.

BOAZ-SPAARBANK

AMSTERDAM.

Hoofdkantoor: HEERENGRACHT 139.

Bijkantoor: BLOEMGRACHT 164.

Rentevergoeding 2.88 %

— met winstaandeel.

Heden verscheen bij J. H. KOK te KAMPEN:

DE NIEUWE OPVOEDING

DOOR

Dr. H. BAVINCK

ROYAAL FORM. — PRIJS f 1.75

— IN STEMPELBAND f 2.40 —

Niemand die in het onderwijs belang stelt,
verzuime dit belangrijke boek te lezen.

Verschenen in de Serie

Voor Onderwijs en Opvoeding

Uitgaven van het Gereformeerd Schoolverband:

No. 13

Het Lied der Schepping op onze Scholen

(t Natuurskundig Onderwijs in verband met de Gereformeerde Beginselen)

DOOR

A. JONKMAN.

Prijs f 0.50.

AMSTERDAM.

DRUKKERIJ DE STANDAARD

De Heraut

VOOR DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Bureaux: N. Z. VOORBURGWAL 58 60, Amsterdam.

ADVERTENTIE-PRIJS:

van 1—6 regels f 1.20
iedere regel meer f 0.20

CONTRACTEN:

Bij contract voor het verbruik binnen één jaar van minstens:

500 regels 16 cents per regel
1000 " 14 " " "
2000 " 12 " " "

Thans is compleet verschenen:

DE APOCRIEFE BOEKEN

PRIJS f 2.40 - IN STEMPELBAND f 3.—

Deze nieuwe uitgave is een getrouwe herdruk in onze heiden-
daagsche spelling, van de vroeger bij JACOB en PIETER KEUR
uitgegeven editie en geschiedt in aansluiting aan en in hetzelfde for-
maat van de NIEUWE PRACTISCHE UITGAVE van den
STATEN-BIJBEL IN DRIE HANDIGE DEELEN.

Vraag inlichtingen bij uw Boekh. of bij den uitgever

J. H. KOK te KAMPEN.

WED. JOHs. ALBERTS,

Tabak- en Sigarenmagazijn

„BILDERDIJK“

Bildderijkstraat 5, - Amsterdam.

Ruime sortering van goede merken in elken prijs.

ZONDAGS GESLOTEN.

Vraagt proefaflevering van en abonneert U op het

Paedagogisch Tijdschrift

voor het

Christelijk Onderwijs.

Tevens orgaan der Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs.

ONDER REDACTIE VAN

K. VAN DEN BERG, — A. JONKMAN,

J. Th. R. SCHREUDER en H. J. VAN WIJLEN.

MET MEDEWERKING VAN

Prof. Dr. H. BAVINCK, Prof. Dr. L. BOUMAN, Prof. Dr. W. GEESINK, Prof. Dr. H.
VISSCHER, Prof. Dr. J. WOLTER, Dr. S. O. LOS, Dr. RIK KRAMER, Dr. J. L. PIERSON,
Dr. J. C. SIKKEL, Dr. J. P. TAZELAAR, Dr. H. A. WESTSTRATE, K. BRANTS, H. BIJVELD,
A. J. DREWES, H. J. EMOUS, J. W. ENGELKES, J. H. FRANKEN, J. GRAS, F. KALSBECK,
A. A. KLEIJN, A. KLOOSTERMAN, T. v. D. KOIJ, L. LOOIJEN, H. MILO, J. v. D.
MOLEN, E. v. NIEKERKEN, P. OOSTERLEE, O. F. W. RIETVELD, A. J. SCHREUDER,
S. STERMERDING, J. STRIKWERDA, W. SWIJNENBURG, W. UUTENBOGAARD, J. v. D.
WAALS, A. WAASDORP, R. VAN WAGENINGEN, H. WEILAND, K. WIELEMAKER.
J. A. WIJVELDT, B. J. WIJVELDT, C. ZIJDERVELD.

Dit Tijdschrift verschijnt maandelijks met als Bijvoegsel de zes nummers
van de „RECENSIEBODE“. Prijs f 2.50 per jaargang. Men verbindt zich voor
den geheelen jaargang.

Uitgave van DRUKKERIJ DE STANDAARD, Amsterdam.

ABSHAUBBIN's of Anti-Rheumatische Watten.

Deze watten zijn het zekerst werkend middel
tegen alle pijnen of ongemakken door gevatte
koude ontstaan, bijzonder voor de zoozeer
geveerde plaag, Rheumatiek, Kiepspijn,
Schouderpijn, Spierpijn in nek, armen o'
benen enz. enz. Bij het heerscheende weer kan
men spoedig van die booze pijnen verlost zijn
door het gebruik mijner sinds 50 jaren beroemde
watten. Ze zijn uitstekend, goedkoop en on-
schadelijk voor het gebruik tegen andere kwalen.

Prijs 30 cents per pakje.

Verkrijgbaar bij den hoofdepothouder A.
BREITVELT Az., Delft en verder bij:

W. A. Schade & Zonen, Amsterdam, Nieuwendijk,
Christiaan Annegarn, Amsterdam, Paleisstr. h.
Singel.

Gez. Mann, „de Huisvrouw“, Amsterdam,
Heiligenweg.

Jacobson & Manus, Amsterdam, Jodenbreestraat
Mej. N. Moransard, Haarlem, „de Vliet“.

H. Meijer, Haarlem, „in de Katoenbaal“.

A. Vlaanderen, Hilversum.

G. de Barbanson, Nieuwediep.

Iserief & Zonen, Den Haag, Veenestraat.

M. R. C. Lippitz, Hoorn.

Z. C. Theisling, Alkmaar.

Wed. F. Wierper, Wezep.

G. Appelmann, Westwood.

H. J. Appelmann, Hem.

J. Luijendijk, Maasland.

Gebr. Lezer, Assen.

E. Lakke, Meppel.

L. van der Vaart, „s-Bosch“.

J. C. van Aken-Kroonen, Breda.

Beuzemaker & Co., Leiden, Vischmarkt.

Gez. Wassink, Arnhem.

Gez. Weghuis, Zwolle.

G. J. Rijdsdijk, Ridderkerk.

P. Bonthoud, Steenwijk.

P. Grashuis, Zaandam.

Wederverkoopers gevraagd.

Lezers van

Dag- en Weekbladen

IN DE

Spoorwegwagens

werpt Uwe Couranten, na ze gelezen
te hebben, in de bussen voor de
Ziekenhuizen op de Perrons van de
Spoorwegstations aanwezig; daarmede
verricht gij een nuttig werk.

Laat ze vooral niet in den wagen
liggen.